

Cyngor Sir Ynys Môn

Adroddiad Sgriwtini

Pwyllgor:	Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
Dyddiad:	17 Medi, 2025
Pwnc:	1. Aelodau Sgriwtini ar Banelau – Enwebiadau’n seiliedig ar Gydbwysedd Gwleidyddol 2. Grŵp Llywio’r Gymraeg a Chydraddoldeb - enwebiad
Cadeirydd Sgriwtini:	Cyng Jeff Evans

1. Pwy fydd yr aelod portffolio yn cyflwyno / arwain yr adroddiad?

Aelod Portffolio	Rôl
Amherthnasol	
Swyddog Gwasanaeth (yn cefnogi)	Rôl
Anwen Davies	Rheolwr Sgriwtini

2. Pam y gofynnir i’r Pwyllgor Sgriwtini ystyried y mater

- Mae enwebiad Aelodau Sgriwtini i wasanaethu ar Banelau Sgriwtini / gweithgorau wedi bod yn fater i’r Pwyllgorau Sgriwtini gytuno - Bu i’r Arweinyddion Grwpiau gytuno’n ddiweddar i ddiwygio aelodaeth y Panelau Sgriwtini i adlewyrchu egwyddorion a rheolau cydbwysedd gwleidyddol¹
--

3. Rôl y Pwyllgor Sgriwtini ac argymhellion

- ☐Er sicrwydd
- ☐Er argymhelliad i’r Pwyllgor Gwaith
- ☐Er gwybodaeth
- ☒Er cytundeb

Argymhelliad(ion): Gofynnir i’r Pwyllgor: A1 gytuno trefn aelodaeth ddiwygiedig ar gyfer y 3 Phanel Sgriwtini yn seiliedig ar gydbwysedd gwleidyddol cyfredol y Cyngor A2 gytuno cylch gorchwyl ar gyfer y 3 Phanel Sgriwtini (fel y manylir yn yr atodiadau i’r adroddiad hwn) A3 y ddau Bwyllgor Sgriwtini i enwebu 1 Aelod i wasanaethu ar Grŵp Llywio’r Gymraeg a Chydraddoldeb.

¹ Mae Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 yn nodi’r prif egwyddorion sy’n rheoli cydbwysedd gwleidyddol awdurdodau lleol

4. Sut mae'r argymhelliad(ion) yn cyfrannu at amcanion Cynllun y Cyngor?

Sicrhau trefniadau llywodraethu effeithiol yn sail i broses gwneud penderfyniadau cadarn.

5. Themâu sgrwtini allweddol

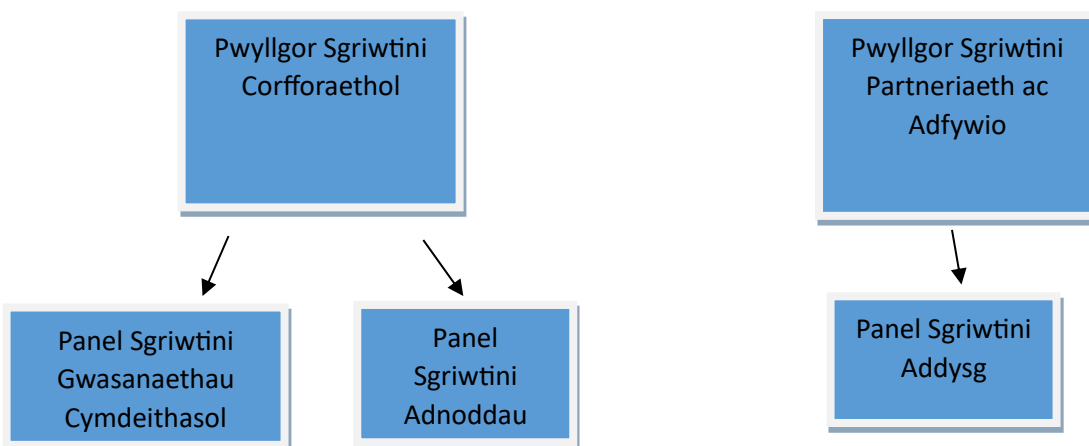
Amherthnasol

6. Pwyntiau allweddol / crynodeb

1. PANELAU SGRIWTINI – ENWEBIADAU’N SEILIEDIG AR GYDBWYSEDD GWLEIDYDDOL

1.1 Mae Pwyllgorau Sgrwtini’n rhan o’r ffordd y mae llywodraeth leol yng Nghymru’n gweithredu. Eu prif bwrpas ydy dal y rheini sy’n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliannau, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rhan yn y gwaith o ddatblygu ac adolygu polisïau.

1.2 Mae ein strwythur lleol yn cynnwys 2 bwyllgor sgrwtini a thri o banelau:

1.3 Mae'r panelau sgrwtini wedi'u sefydlu er mwyn cwblhau ffrydiau gwaith ar ran y rhiant bwyllgorau sgrwtini ac maent yn grwpiau gweithredol heb yr hawl i wneud penderfyniadau.

1.4 Yn ddiweddar², cytunodd yr Arweinyddion Grŵp y dylid diwygio aelodaeth y panelau sgrwtini hyn i adlewyrchu cydbwysedd gwleidyddol y Cyngor. Isod mae manylion aelodaeth bresennol pob panel sgrwtini a'r aelodaeth yn seiliedig ar y fformiwla cydbwysedd gwleidyddol ar gyfer y Cyngor:

Allwedd:
Grwpiau Gwleidyddol

² Cyfarfod o'r Arweinyddion Grŵp a gynhaliwyd ar 1 Mai, 2025

PC - Plaid Cymru – The Party of Wales
 GA - Y Grŵp Annibynnol (The Independent Group)
 AM - Annibynwyr Môn (Anglesey Independents)
 LIC - Llafur Cymru / Welsh Labour

PANEL SGRIWTINI ADNODDAU

Aelodaeth Gyfrefol		Aelodaeth yn seiliedig ar Reolau Cydbwysedd Gwleidyddol
Aelod	Grŵp Gwleidyddol	
Cyng Geraint ap Bebb	PC	3 – PC
Cyng Dylan Rees	PC	
Cyng Ken Taylor	PC	
Cyng Ieuan Williams	GA	1 - GA
Cyng Keith Roberts	LIC	1 - LIC
Sedd wag	AM	1 – AM

PANEL SGRIWTINI GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

Aelodaeth Gyfredol		Aelodaeth yn seiliedig ar Reolau Cydbwysedd Gwleidyddol
Aelod	Grŵp Gwleidyddol	
Cyng Euryrn Morris	PC	4 – PC
Cyng Llio Angharad Owen	PC	
Cyng Jackie Lewis	PC	
Cyng Sonia Williams	PC	1 - GA
Cyng John Ifan Jones	PC	1 - LIC
Cyng Ieuan Williams	GA	2 – AM
Cyng Pip O'Neill	LIC	
Cyng Jeff Evans	AM	

PANEL SGRIWTINI ADDYSG

Aelodaeth Gyfredol		Aelodaeth yn seiliedig ar Reolau Cydbwysedd Gwleidyddol
Aelod	Grŵp Gwleidyddol	
Cyng Margaret Roberts	PC	4 – PC
Cyng Non Dafydd	PC	
Cyng Arfon Wyn	PC	
Cyng Alwen Watkin	PC	1 - GA
Cyng Gwilym Jones	GA	1 - LIC
Cyng Ieuan Williams	GA	2 – AM
Cyng Keith Roberts	LIC	
Cyng Derek Owen	AM	

2. PANELAU SGRIWTINI – CYLCH GORCHWYL

2.1 Fel y bydd Aelodau'n cofio, mae cynllun gwella wedi'i fabwysiadu gan y Cyngor sy'n ymgorffori argymhellion i adeiladu ar ein swyddogaeth Sgriwtini a'i chryfhau ymhellach o fewn diwylliant parhaus. Mae strwythur symlach a mwy hyblyg yn un o'n 5 thema gwella allweddol gyda'r nod o sicrhau strwythur wedi'i gynllunio'n dda lle gall "ffurf ddilyn y swyddogaeth" er mwyn gefnogi Sgriwtini i gael canlyniadau gwell. Felly, rydym wedi adolygu cylch gorchwyl ein 3 phanel sgriwtini ac wedi lleihau nifer y cyfarfodydd panel ffurfiol i greu capasiti Aelodau i gwblhau mwy o waith maes yn Addysg a'r Gwasanaethau Cymdeithasol.

2.2 Wedi'u hatodi, i'w cymeradwyo, mae dogfennau cylch gorchwyl diwygiedig pob un o'r panelau sgriwtini fel a ganlyn:

- i. Panel Sgriwtini Adnoddau – **Atodiad 1**
- ii. Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol – **Atodiad 2**
- iii. Panel Sgriwtini Addysg – **Atodiad 3**

3. GRŴP LLYWIO'R GYMRAEG A CHYDRADDOLDEB

3.1 Mae hwn yn grŵp newydd a gyfarfu gyntaf ym mis Mai 2025 ac mae'n cymryd lle Grŵp Hyrwyddo'r Gymraeg pan ddiwygiwyd ei gylch gorchwyl i gynnwys y maes cydraddoldeb.

3.2 Gofynnir i'r ddau Bwyllgor Sgriwtini enwebu un Aelod i wasanaethu ar Grŵp Llywio'r Gymraeg a Chydraddoldeb. Mae cylch gorchwyl y Grŵp Llywio ynghlwm (**Atodiad 4**) er mwyn cynorthwyo'r Aelodau yn y broses dewis.

7. Aseidiadau effaith

7.1. Effeithiau posibl ar grwpiau gwarchodedig o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010

Amherthnasol yn achos y mater trosfwaol hwn.

7.2. Effeithiau posibl ar bobl sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol (penderfyniadau strategol)

Amherthnasol yn achos y mater trosfwaol hwn.

7.3. Effeithiau posibl ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg a pheidio trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg

Dim yn berthnasol yn achos y mater trosfwaol hwn.

7.4. Effaith posibl ar darged Carbon Sero Net y Cyngor -

Amherthnasol

8. Goblygiadau ariannol

Amherthnasol

9. Atodiadau

Atodiad 1 – sgop a chylch gorchwyl y Panel Sgriwtini Adnoddau

Atodiad 2 – sgop a chylch gorchwyl y Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol

Atodiad 3 – sgop a chylch gorchwyl y Panel Sgriwtini Addysg

Atodiad 4 – cylch gorchwyl Grŵp Hyrwyddo'r Gymraeg a Chydraddoldeb

10. Awdur yr adroddiad a phapurau cefndir

Anwen Davies, Rheolwr Sgriwtini, Cyngor Sir Ynys Môn, Swyddfeydd y Cyngor, Llangefni LL77 7TW

CYLCH GORCHWYL A DULL GWEITHREDU

PANEL SGRIWTINI ADNODDAU

RHAN 1 - CEFNDIR A CHYD-DESTUN

Sgriwtini Ariannol

Yn yr hinsawdd economaidd sydd ohoni mae angen sicrwydd ar Aelodau fod y Cyngor yn mynd i wneud y defnydd gorau o adnoddau sy'n prinhau, yn enwedig adnoddau ariannol:

*"... Mae craffu effeithiol yn bwysicach fyth wrth i wasanaethau cyhoeddus ymateb i her y sefyllfa ariannol fyd-eang tra'n parhau i geisio gwella gwasanaethau. Gall craffu effeithiol wella sail y dystiolaeth ar gyfer penderfyniadau ar ddyrannu adnoddau yn ogystal â sicrhau bod penderfyniadau yn dryloyw ac yn cael eu gwneud yn unol ag anghenion y gymuned leol..."*¹

"Sut allwn ni ychwanegu gwerth?" yw'r cwestiwn allweddol i'w ofyn mewn perthynas â sgriwtini ariannol a "sut allwn ni ddangos fod gwerth yn cael ei ychwanegu ym mhob cam o'r broses ariannol?" Yn y cyd-destun hwn, dylid ystyried y materion canlynol:

- Y broses o osod y gyllideb ynddo'i hun
- Penderfynu ar flaenoriaethau ymysg galwadau sy'n cystadlu
- Defnydd effeithiol o gyllid
- Sut mae monitro a rheolaeth ariannol yn digwydd.

Mae sgriwtini ariannol yn llawer iawn mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith yn unig. Mae'n ymwneud â sicrhau fod proses sgriwtini briodol yn rhan o'r gwaith o gynllunio, gweithredu a dilyn i fyny penderfyniadau allweddol sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. O'r herwydd, gall Sgriwtini effeithiol:

- Herio'n effeithiol
- Dal y rheiny sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i ddatblygu cyllideb gadarn ar gyfer y blynyddoedd i ddod.

Ychwanegu Gwerth²

Mae sawl ffurf ar sgriwtini ariannol, ond mae pedwar maes sylfaenol lle gall trosolwg effeithiol gan aelodau heblaw aelodau'r Pwyllgor Gwaith ychwanegu gwerth:

1. **Adolygu sut y caiff adnoddau eu dyrannu** - monitro sut y cânt eu defnyddio ac archwilio eu heffaith. Mae hyn yn ymwneud â dilyn drwedd o ddatblygu a chynllunio cyllideb hyd at ei gwireddu, a chadw llygaid ar y gyllideb honno yn ystod y flwyddyn. Mae'n cysylltu â'r ffordd y mae sgriwtini yn dewis a blaenoriaethu ei waith
2. **Adolygu'r modd y mae cynllunio ariannol a chynllunio gwasanaethau'n cyd-blethu** - i ba raddau mae cynllunio corfforaethol a chynllunio gwasanaethau yn cyd-blethu â rheolaeth a pherfformiad ariannol. Mae angen i sgriwtini 'brif ffrydio' dealltwriaeth o faterion ariannol a chyflawni sgriwtini sydd yn strategol, yn hytrach na sgriwtini fesul llinell.
3. **Profi ac amlygu p'un a yw'r Cyngor yn defnyddio ei adnoddau yn effeithiol** - profi ac amlygu p'un a yw'r Cyngor yn defnyddio ei adnoddau yn effeithiol er mwyn cyflawni ei

¹ Craffu Da? Cwestiwn Da! Astudiaeth wella Archwilydd Cyffredinol Cymru: Craffu mewn Llywodraeth Leol, Mai 2014. Hefyd, Raising the stakes - financial scrutiny in challenging times. A guide for Welsh local authorities (Canolfan Craffu Cyhoeddus, Mehefin, 2014)

² Financial Scrutiny Practice Guide (Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifeg a'r Ganolfan Llywodraethu a Chraffu Mehefin 2020)

flaenoriaethau a dangos p'un a yw'n sicrhau gwerth am arian, cydraddoldeb a gwerth cymdeithasol.

4. **Herio, trwy graffu, rheolaeth y Pwyllgor Gwaith o gyllid y Cyngor a darparu safbwynt gwahanol ar heriau** - Mae gan sgrwtini rôl a ddiffiniwyd yn eglur ac mae'n cyfrannu rhywbeth unigryw o ran sut mae'n cyflawni ei waith.

Craffu ar Adnoddau

Mae adnoddau'r Awdurdod Lleol yn cyfeirio at yr arian, y staff a'r isadeiledd a ddefnyddir i ddarparu gwasanaethau. Maent yn cynnwys:

- **Ffynonellau ariannu** - yn bennaf o'r Dreth Gyngor, trethi busnes a grantiau gan lywodraeth ganolog. Daw incwm ychwanegol o ffioedd a thaliadau lleol
- **Gwasanaethau allweddol** - gofal cymdeithasol, addysg, tai, cynnal a chadw ffyrdd, rheoli gwastraff, cynllunio, trwyddedu, canolfannau hamdden a gwasanaethau eraill
- **Adnoddau a chyfleusterau** – mae gan yr awdurdod bortffolio o asedau a chyfleusterau.

Mae'r diffiniad ehangach hwn yn darparu cyfle i'r Panel Sgrwtini archwilio materion yn gysylltiedig ag adnoddau sydd tu hwnt i gyllid yr Awdurdod Lleol.

Ein Trefniadau Lleol

Mae craffu ar y broses o osod cyllideb flynyddol y Cyngor wedi datblygu ac aeddfedu yn ystod y blynyddoedd diwethaf, gan osod y sylfaen ar gyfer proses well, fwy strategol sy'n seiliedig ar ganlyniadau ac arfer dda. Mewn gwirionedd, mae'r broses honno wedi caniatáu llwybr mwy systematig mewn perthynas â sgrwtini ariannol, ac mae'n elfen hanfodol o reolaeth ariannol a llywodraethiant cadarn.

Mae'r gwaith sgrwtini a gyflawnwyd gan y cyn Banel Sgrwtini Cyllid³ yn ystod y Weinyddiaeth ddiwethaf wedi bod yn ddatblygiad cadarnhaol hefyd o ran ein trefniadau sgrwtini ariannol, trwy:

- Ddatblygu model o ganolbwyntio ar grŵp llai
- Aelodau'n datblygu lefel o arbenigedd
- Annog presenoldeb da a gwaith tîm.

RHAN II - CYFRIFOLDEBAU A CHWMPAS Y PANEL

CYFRIFOLDEBAU:

Bydd y Panel Sgrwtini Adnoddau yn gweithredu gyda'r amcanion allweddol canlynol:

- Datblygu model o weithio ar faterion ariannol gan ganolbwyntio ar grŵp llai er mwyn cynyddu ymwneud Aelodau, datblygu lefel o arbenigedd, annog presenoldeb da a gwaith tîm
- Fforwm i drafod gwybodaeth ynglŷn â risgiau ariannol y Cyngor a'i berfformiad ariannol, fel sail i lywio rhaglen waith y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol
- Rhyddhau lle ar raglen cyfarfodydd y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol er mwyn sicrhau fod materion trawsnewidiol a strategol yn cael eu craffu
- Fforwm i ddatblygu grŵp o Aelodau sydd ag arbenigedd a pherchnogaeth er mwyn arwain trafodaethau ariannol yn y Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol.

³ Sefydlwyd y Panel Sgrwtini Cyllid yn yr Haf 2017 fel is banel o'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol

Cwmpas

Pwnc	Rhaglen waith	Amserlen
Cynefino	Cynefino aelodau'r Panel	4 Gorffennaf 2022
Monitro gwariant Refeniw a Chyfalaf yn chwarterol	Craffu ar wariant yn erbyn proffil y gyllideb	Chwarterol
Cyllideb y flwyddyn i ddod	Rhannu gwybodaeth am risgiau ariannol i'r Cyngor er mwyn llywio blaen raglen waith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol	Gorffennaf → Medi
	Cyllideb ddrafft - manylion a phroses y setliad ariannol	
	Trosolwg o'r sefyllfa mewn perthynas ag unrhyw arbedion	Hydref → Tachwedd
	Craffu ar risgiau'n gysylltiedig â chynigion y gyllideb	
	Craffu ar y cynigion o ran pa mor gyraeddadwy ydynt	
	Craffu ar lefel y Dreth Gyngor ar gyfer y flwyddyn nesaf	
Cynllun Ariannol Tymor Canolig	Craffu ar yr egwyddorion a'r rhagdybiaethau	Medi
Meysydd Gwasanaeth	Craffu ar bwysau mewn meysydd gwasanaeth unigol	I'w amserlennu o fewn cylch blynyddol y gyllideb
Rheoli Dyledion	Craffu ar berfformiad rheoli dyledion (gan gynnwys cyfraddau casglu incwm)	I'w gadarnhau
Ffioedd a Thaliadau	Craffu ar ffioedd a thaliadau ar gyfer y flwyddyn ariannol i ddod	I'w gadarnhau
Premiwm ar Ail Gartrefi	Craffu ar yr egwyddorion, rhagdybiaethau ac argymhellion	Tachwedd / Rhagfyr (i'w gadarnhau)
Cynllun Busnes y CRT	Craffu ar yr egwyddorion a'r rhagdybiaethau	Ionawr / Chwefror
Balansau a chronfeydd wrth gefn y Cyngor	Cwestiynu a chraffu	Mehefin / Gorffennaf
Gwerth am Arian / Gwerth Cymdeithasol trwy Gaffael		i'w gadarnhau

RHAN III - TREFNIADAU LLYWODRAETHU

1. Llywodraethiant / Aelodaeth y Panel

- Sefydlwyd y panelau sgrwtini er mwyn cyflawni ffrydiau gwaith ar ran y rhiant bwyllgorau sgrwtini ac maent, fel y cyfryw, yn weithgorau nad oes ganddynt rym i wneud penderfyniadau
- Bydd aelodaeth o'r Panel yn amodol ar egwyddorion a rheolau cydbwysedd gwleidyddol⁴.

Bydd aelodaeth graidd y Panel yn cynnwys:

- Aelodau etholedig** - 3 aelod o'r ddau bwyllgor sgrwtini, yn seiliedig ar fformiwla balans gwleidyddol y Cyngor
- Aelod Portffolio ar gyfer Adnoddau** - fel sylwedydd ac ni fydd ganddo bleidlais
- Swyddogion** - Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151, Rheolwr Gwasanaethau Cyfrifeg, Rheolwr Sgrwtini

Bydd gwaith y Panel yn gofyn am bresenoldeb Aelodau Etholedig eraill o bryd i'w gilydd (e.e. aelodau'r Pwyllgor Gwaith) a / neu swyddogion o feysydd gwasanaeth eraill.

2. Amlder Cyfarfodydd a Chworwm

- **Amlder Cyfarfodydd** - sefydlwyd y panel fel panel sefydlog er mwyn ystyried yr ystod o faterion ariannol llywodraeth leol a grynhoir yn y tabl uchod. Bydd y panel yn cyfarfod yn rheolaidd felly, yn unol â manylebau ac amserlenni prosesau cyllidebol y Cyngor, fel a ganlyn:
 - Gorffennaf - Monitro cyllideb Chwarter 4 / alldro blynyddol
 - Medi - Monitro cyllideb Chwarter 1
 - Tachwedd - Monitro cyllideb Chwarter 2
 - Rhagfyr - Setliad Drafft Cychwynnol ar gyfer y flwyddyn ariannol newydd
 - Ionawr - Cynigion Cychwynnol y Gyllideb ar gyfer y flwyddyn ariannol newydd
 - Chwefror - Cynigion Cyfalaf / Cynigion Refeniw Drafft Terfynol ar gyfer y flwyddyn ariannol newydd / Monitro cyllideb Chwarter 3.
- **Cworwm** - ni fydd hyn yn berthnasol i'r panel.

3. Cofnodi Cyfarfodydd a Threfniadau Adrodd

- Bydd y panel yn cael ei gynnal ar ffurf cyfarfod busnes. Bydd yr Uned Sgrwtini yn casglu a dosbarthu unrhyw bapurau er mwyn paratoi ar gyfer pob cyfarfod a byddant hefyd yn darparu rhestr o bwyntiau gweithredu yn dilyn pob cyfarfod.
- **Trefniadau adrodd** - bydd aelodau'r panel yn adrodd yn rheolaidd i'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol. Fel rhan o'r Adroddiad Sgrwtini Blynyddol, bydd y Panel yn cyhoeddi datganiad blynyddol yn crynhoi'r gwerth a ychwanegwyd trwy ei waith craffu.

[11/07/2025, 23/07/2025, 19/08/2025 a 09/09/2025]

⁴ Mae Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 yn nodi'r prif egwyddorion sy'n rheoli balans gwleidyddol mewn awdurdodau lleol

CYLCH GORCHWYL A DULL GWEITHREDU

PANEL SGRIWTINI GWASANAETHAU CYMDEITHASOL

RHAN 1 - CEFNDIR A CHYD-DESTUN

Craffu ar Wasanaethau Cymdeithasol

Mae cadw plant, pobl ifanc ac oedolion sy'n agored i niwed yn ddiogel yn rôl holl bwysig ac mae'n rhaid i'r Cyngor a phartneriaid weithio'n effeithiol â'i gilydd yn y cyswllt hwn. Mae'r maes hwn wedi enyn cryn sylw gan y cyhoedd yn ystod y blynyddoedd diwethaf yn sgil esiamplau proffil uchel lle methodd Awdurdodau Lleol a phartneriaid ddiogelu unigolion agored i niwed, gan arwain at ganlyniadau trasig.

Wrth adrodd ar ganlyniadau arolygu gwael, mae arolygiaethau¹ gofal yn aml yn cyfeirio at arferion craffu gwael ymysg methiannau eraill mewn systemau. Mae sicrhau craffu ystyrion ar bolisiau, yn ogystal â chefnogaeth a / neu wasanaethau sydd ar gael i amddiffyn unigolion agored i niwed, yn elfen allweddol felly o rôl arweinyddiaeth Aelodau Etholedig Sgriwtini.

Mae sicrhau fod Gwasanaethau Cymdeithasol yn cael eu craffu'n ystyrion a chadarn yn elfen allweddol o rôl arweinyddiaeth Aelodau Sgriwtini ac mae'n golygu llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith yn unig. Mae'n ymwneud â sicrhau fod proses sgriwtini briodol yn rhan o'r gwaith o gynllunio, gweithredu a dilyn i fyny penderfyniadau allweddol sy'n cael effaith ar unigolion agored i niwed yn ein cymunedau lleol neu yn y system ofal. O'r herwydd, gall Sgriwtini effeithiol:

- Herio'n effeithiol
- Dal y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i wneud penderfyniadau cadarn ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Ein Trefniadau Lleol

Mae craffu ar Wasanaethau Cymdeithasol wedi esblygu a datblygu ers sefydlu'r panel blaenorol, sef y Panel Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol². Roedd rôl y Panel yn canolbwyntio ar fonitro a chraffu ar gynnydd a datblygiad yn erbyn y rhaglen wella Gwasanaethau Cymdeithasol a pherfformiad yn erbyn dangosyddion perfformiad allweddol; darparu sicrwydd i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ynglŷn â chynnydd digonol ac amserol / perfformiad lleol. Roedd y gwaith craffu a gyflawnwyd gan y Panel Gwella Gwasanaethau Cymdeithasol blaenorol yn ystod y Weinyddiaeth ddiwethaf yn ddatblygiad cadarnhaol a chafodd effaith ar berfformiad a thaith wella'r Gwasanaethau Cymdeithasol:

- Datblygu model o ganolbwyntio ar grŵp llai
- Aelodau'n datblygu lefel o arbenigedd
- Annog presenoldeb da a gwaith tîm.

¹ Arolygiaeth Gofal Cymru; Comisiwn Ansawdd Gofal (Lloegr)

² Sefydlwyd y Panel Gwella Gwasanaethau Plant ym mis Mehefin 2017 ac ehangwyd cwrmpas y panel er mwyn cynnwys Gwasanaethau Cymdeithasol Oedolion ym mis Mehefin 2019

RHAN II - CYFRIFOLDEBAU A CHWMPAS Y PANEL

CYFRIFOLDEBAU

Datblygu craffu ar Wasanaethau Cymdeithasol gan Aelodau yw'r **cam naturiol nesaf** ac mae'n sicrhau cwmipas ehangach i'w waith, gyda'r manteision allweddol a ganlyn:

- Datblygu model o weithio ym maes Gwasanaethau Cymdeithasol sy'n canolbwyntio ar grŵp llai er mwyn cynyddu ymwneud Aelodau, datblygu lefel o arbenigedd pynciol ac annog presenoldeb da a gwaith tîm
- Cryfhau capasiti Aelodau i herio perfformiad trwy wella ansawdd gwybodaeth a data am wasanaethau
- Fforwm i drafod gwybodaeth ynglŷn â risgiau Gwasanaeth fel sail i lywio blaen raglen waith y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol
- Fforwm i ddatblygu grŵp o Aelodau sydd ag arbenigedd a pherchnogaeth er mwyn arwain trafodaethau ynglŷn â materion Gwasanaethau Cymdeithasol yn y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.

Yr hyn mae Arolygiaeth Gofal Cymru yn disgwyl ei weld o ran arweinyddiaeth wleidyddol a chraffu

Mae gan Aelodau Etholedig wybodaeth gynhwysfawr a dealltwriaeth o'r ddarpariaeth Gwasanaethau Cymdeithasol er mwyn caniatáu iddynt gyflawni eu cyfrifoldebau'n effeithiol.

Rôl y Panel Sgriwtini Gwasanaethau Cymdeithasol yw:

1. Monitro a chraffu mewn ffordd ystyrlon a chadarn:
 - Cynnydd a datblygiad yn erbyn rhaglenni datblygu Gwasanaeth
 - Perfformiad meintiol ac ansoddol Gwasanaethau Cymdeithasol
2. Sicrhau fod lleisiau plant, pobl ifanc ac oedolion yn cael eu clywed wrth ystyried effeithiolrwydd ac effaith gwasanaethau
3. Darparu sicrwydd i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol ynglŷn â'r elfennau canlynol:
 - Cynnydd digonol, amserol wrth gyflawni rhaglenni datblygu Gwasanaeth
 - Perfformiad meintiol ac ansoddol gwasanaethau cymorth a gofal i blant, pobl ifanc ac oedolion

CWMPAS

Pwnc	Ffocws y rhaglen waith	Amserlen
Craffu effeithiol	Cynefino aelodau'r Panel - ar ffurf gweithdy.	Gorffennaf 2022 ac yn ystod cyfarfodydd y Panel.
Sgiliau	Sgiliau - darparu hyfforddiant a chyfleoedd datblygu er mwyn sicrhau	Darparu trwy gydol y flwyddyn ddinesig

Pwnc	Ffocws y rhaglen waith	Amserlen
Hunanwerthuso	egglurder o ran y rôl a gwybodaeth bynciol er mwyn caniatáu craffu effeithiol e.e. AGC, arweinwyr meysydd gwasanaeth, partneriaid.	gan sicrhau aliniad â gwaith craffu'r Panel
	Hunanwerthuso - Aelodau'n beirniadu eu perfformiad eu hunain er mwyn caniatáu iddynt adolygu, myfyrio a dysgu. Amcanion: - Pwyso a Mesur - Adolygu, arfarnu a myfyrio - Sefydlu sylfaen ar gyfer y cyfnod nesaf - Cadarnhau perchnogaeth Aelodau.	Blynyddol - i'w benderfynu gan aelodau'r Panel Tachwedd 2026 - trosolwg o waith Panel 2022 - 2026
Gwaith Maes	Aelodau Etholedig ac Uwch Arweinyddion i gyfarfod â staff o dimau amrywiol er mwyn clywed profiadau uniongyrchol staff.	I'w gadarnhau - trafodaeth ag aelodau'r Panel
Thema 1: Cynllun Strategol Oed Gyfeillgar	Cynllun Strategol Oed Gyfeillgar - golwg fanwl ar y cyfeiriad strategol Cyngor gyfan	Adborth gwaith maes - Haulfryn Llangristiolus
Thema 2: Cyfiawnder leuenctid	Sicrhau fod y Cynllun Cyfiawnder leuenctid 2025/26 ar gyfer Ynys Môn a Gwynedd yn cael ei gyflawni'n effeithiol.	Gorffennaf 2025 - Mehefin 2026
Thema 3: Darpariaeth Gofal ar gyfer Pobl Hŷn	Gweledigaeth, nodau ac amcanion Ynys Môn ar gyfer darpariaeth gofal ar gyfer pobl hŷn Diweddariad ar Dai Gofal Ychwanegol	Adborth gwaith maes – i'w gadarnhau
Thema 4: Llesiant Meddwl Môn	- Diweddariad ar ailstrwythuro'r tîm a gwreiddio ymarfer - Nodi themâu ac ymyrraeth gynnar	Adborth gwaith maes - Tîm Cefnogi Cymunedol Llesiant Meddwl Môn
Thema 5: Byw â Chymorth (Anableddau Dysgu)	Byw â Chymorth (Anableddau Dysgu) - golwg fanwl ar y model gofal Darpariaeth ar gyfer unigolion ag anableddau dysgu - i ba raddau mae'r ddarpariaeth yn diwallu'r angen	Adborth gwaith maes - Tîm Anableddau Dysgu (Plant ac Oedolion)
Thema 6: Ynys Môn sy'n Wybodus am Drawma	Ynys Môn sy'n Wybodus am Drawma - y daith hyd yma a datblygiadau ar y gorwel	Adborth gwaith maes – i'w gadarnhau
Llais y Defnyddiwr Gwasanaeth	Craffu ar effeithiolrwydd y trefniadau sydd ar waith i glywed llais plant, pobl ifanc ac oedolion fel rhan annatod o'r ddarpariaeth Gwasanaethau Cymdeithasol ar Ynys Môn Defnyddio astudiaethau achos, fideos a phortreadau geiriol (adlewyrchu'r arfer dda bresennol a fabwysiadwyd gan y Panel Rhiant Corfforaethol).	Cyflwyno trwy gydol y flwyddyn ddinesig gan sicrhau aliniad â gwaith craffu'r Panel - ystyried pan adroddir ar gynnydd o dan bob thema (darparu enghreifftiau)

RHAN III - TREFNIADAU LLYWODRAETHU

1. Llywodraethiant / Aelodaeth y Panel

- Sefydlwyd y panelau sgrwtini er mwyn cyflawni ffrydiau gwaith ar ran y rhiant bwyllgorau sgrwtini ac maent, fel y cyfryw, yn weithgorau nad oes ganddynt rym i wneud penderfyniadau
- Bydd aelodaeth o'r Panel yn amodol ar egwyddorion a rheolau cydbwysedd gwleidyddol³.

Bydd aelodaeth graidd y Panel yn cynnwys:

- Aelodau etholedig** - 4 aelod o'r ddau bwyllgor sgrwtini, yn seiliedig ar fformiwla balans gwleidyddol y Cyngor
- Aelodau Portffolio ar gyfer Gwasanaethau Cymdeithasol (Gwasanaethau Oedolion a Phlant a Theuluoedd)** - fel sylwedyddion, ni fydd ganddynt bleidlais
- Swyddogion** - Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol, Pennaeth Gwasanaethau Oedolion, Rheolwr Sgrwtini.

Bydd gwaith y panel yn gofyn am bresenoldeb Aelodau Etholedig eraill o bryd i'w gilydd (e.e. aelodau'r Pwyllgor Gwaith) a / neu swyddogion o feysydd gwasanaeth eraill.

2. Amlder Cyfarfodydd a Chworwm

- **Amlder cyfarfodydd** - sefydlwyd y panel fel panel sefydlog er mwyn sicrhau atebolrwydd, trosolwg a chraffu ar wasanaethau cymdeithasol ar Ynys Môn, fel y mae'r tabl uchod yn ei grynhoi. Bydd y panel felly'n cyfarfod yn unol â'r amserlen ar gyfer cyflwyno adroddiadau cynnydd ar graffu ar wasanaethau cymdeithasol i'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol fel a ganlyn:
 - 2 gyfarfod hybrid o'r Panel ym mhob blwyddyn ddinesig - Mai a Thachwedd
 - gwaith maes thematig gan grwpiau bach mewn darpariaethau gwasanaethau cymdeithasol lleol rhwng bob cyfarfod o'r Panel er mwyn craffu a monitro'r effaith ar ddefnyddwyr gwasanaeth. Gwaith maes i ganolbwyntio ar themâu blaenoriaeth allweddol sy'n cyd-fynd â Chynllun y Cyngor 2023/2028
- **Cworwm** - ni fydd hyn yn berthnasol i'r panel.

3. Cofnodi Cyfarfodydd a Threfniadau Adrodd

- Bydd y panel yn cael ei gynnal ar ffurf cyfarfod busnes. Bydd yr Uned Sgrwtini yn casglu a dosbarthu unrhyw bapurau er mwyn paratoi ar gyfer pob cyfarfod a byddant hefyd yn darparu rhestr o bwyntiau gweithredu yn dilyn pob cyfarfod.
- **Trefniadau adrodd** - bydd aelodau'r panel yn adrodd yn rheolaidd i'r Pwyllgor Sgrwtini Corfforaethol.

[14/07/2025, 21/08/2025 a 09/09/2025]

³ Mae Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 yn nodi'r prif egwyddorion sy'n rheoli balans gwleidyddol mewn awdurdodau lleol

CYLCH GORCHWYL A DULL GWEITHREDU

PANEL SGRIWTINI ADDYSG

RHAN 1 - CEFNDIR A CHYD-DESTUN

Craffu ar Addysg

Mae atebolrwydd addysg a chraffu'r gyfundrefn addysg ehangach gan Aelodau'n rôl holl bwysig ac mae'n ofynnol i'r Awdurdod Lleol a'i bartneriaid gydweithio'n effeithiol yn y cyswllt hwn. Yn dilyn newid yn y ffordd mae ysgolion yn gweithredu, a chyda rhagor o ddiwygio ar y gorwel¹, mae perygl y gallai olygu fod llai o eglurder a dealltwriaeth ynglŷn â phwy sy'n gyfrifol am beth, a phwy sydd â throsolwg o gyfundrefnau addysg lleol. Mae canllawiau diweddar gan Lywodraeth Cymru yn ffynhonnell newydd y gellir cyfeirio atynt. Mae'r Canllawiau Gwella Ysgolion: Fframwaith Gwerthuso, Gwella ac Atebolrwydd² yn amlinellu'r hyn mae'r Llywodraeth yn ei ddisgwyl gan yr holl randdeiliaid wrth gyfrannu at wella ysgolion mewn ffordd gynaliadwy.

Mae'n amserol, felly, ailystyried y cwestiwn o beth yw rôl Aelodau Etholedig yn y system hon. Mae angen trosolwg ac arweinyddiaeth leol eglur a strwythuredig er mwyn sicrhau fod rhwystrau a gwrthbwysau'n bodoli tu allan i systemau llywodraethu'r ysgolion eu hunain mewn perthynas â sut mae'r system addysg yn gyffredinol yn gweithredu ar lefel Sirol. Mae gan y Panel Sgriwtini Addysg gyfraniad pwysig i'w wneud yn y cyswllt hwn. Mae sicrhau fod addysg yn cael ei graffu'n ystyrlon a chadarn yn elfen allweddol o rôl arweinyddiaeth Aelodau Sgriwtini. Dylai craffu effeithiol ychwanegu gwerth, sicrhau gwelliannau a chynyddu atebolrwydd a thryloywder.

Mae craffu ar addysg yn ymwneud â dal yr Aelod Portffolio a darparwyr gwasanaethau addysg i gyfrif, ac ar lefel strategol mae'n golygu:

- Edrych / craffu ar sut mae'r cydrannau'n gweithio gyda'i gilydd e.e. sut mae partneriaid lleol yn cydlynw gweithgareddau
- Bod yr holl ymdrechion yn cael effaith gadarnhaol ar ganlyniadau dysgwyr.

Mae sgriwtini addysg yn llawer iawn mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith yn unig. Mae'n ymwneud â sicrhau fod proses sgriwtini briodol yn rhan o'r gwaith o gynllunio, gweithredu a dilyn i fyny penderfyniadau allweddol sy'n cael effaith ar drethdalwyr a chymunedau lleol. Fel y cyfryw, gall Sgriwtini effeithiol:

- Herio'n effeithiol
- Dal y rhai sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif; a
- Cynorthwyo'r Pwyllgor Gwaith i wneud penderfyniadau cadarn ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

¹ Mae Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018 yn creu fframwaith deddfwriaethol er mwyn gwella'r ddarpariaeth dysgu ychwanegol o safbwynt cynllunio a darparu;

Mae Deddf Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) 2021 - yn sefydlu'r Cwricwlwm i Gymru mewn cyfraith.

² Canllawiau Gwella Ysgolion: Fframwaith Gwerthuso, Gwella ac Atebolrwydd. Llywodraeth Cymru, Ionawr 2021

Ein Trefniadau Lleol

Mae craffu ar ysgolion wedi esblygu a datblygu ers sefydlu'r Panel Adolygu Cynnydd Ysgolion yn 2012³. Hyd at 2022 roedd rôl y Panel yn canolbwyntio ar wella perfformiad yr holl ysgolion trwy herio perfformiad pob ysgol yn gadarn; annog ysgolion i rannu arfer dda ymysg ei gilydd, gan ystyried gwersi a ddysgwyd a phrofiad ysgolion unigol; gwella gwybodaeth Aelodau lleol am yrwyr perfformiad allweddol a'r heriau sy'n wynebu ysgolion ar Ynys Môn; gan dystiolaethu fod Aelodau Etholedig yn monitro perfformiad ysgolion.

Bu'r gwaith craffu a gyflawnwyd gan y Panel Adolygu Cynnydd Ysgolion blaenorol yn ystod y ddegawd ddiwethaf yn ddatblygiad cadarnhaol, a chafodd effaith ar berfformiad ysgolion trwy:

- Ddatblygu model o ganolbwyntio ar grŵp llai
- Aelodau'n datblygu lefel o arbenigedd
- Annog presenoldeb da a gwaith tîm.

Mae ein Siarter Sgriwtini Addysg Lleol (yn **Atodiad 1**) yn darparu crynodeb cynhwysfawr sy'n dwyn ynghyd ymrwymiad y Cyngor a gwerthoedd sy'n sail i graffu ar faterion o bwysigrwydd strategol i'r Awdurdod Lleol gan Aelodau Etholedig.

RHAN II - CYFRIFOLDEBAU A CHWMPAS Y PANEL

CYFRIFOLDEBAU

Datblygu sgriwtini addysg gan Aelodau yw'r cam naturiol nesaf ac mae'n sicrhau cwmpas ehangach i'w waith, gyda'r manteision allweddol a ganlyn:

- Datblygu model o weithio ym maes Addysg sy'n canolbwyntio ar grŵp llai er mwyn cynyddu ymwneud Aelodau, datblygu lefel o arbenigedd pynciol ac annog presenoldeb da a gwaith tîm
- Cryfhau ymhellach gallu Aelodau i herio ansawdd ac effaith y gwasanaethau a ddarperir i ysgolion
- Fforwm i drafod gwybodaeth ynglŷn â risgiau Gwasanaeth fel sail i lywio blaen raglen waith y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
- Fforwm i ddatblygu grŵp o Aelodau sydd ag arbenigedd a pherchnogaeth er mwyn arwain trafodaethau ynglŷn â materion Addysg yn y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio.

Yr hyn mae Estyn yn disgwyl ei weld o ran arweinyddiaeth wleidyddol a chraffu

Mae gan Aelodau Etholedig wybodaeth gynhwysfawr a dealltwriaeth o'r ddarpariaeth addysg er mwyn caniatáu iddynt gyflawni eu cyfrifoldebau'n effeithiol:

1. **Safonau - herio perfformiad er mwyn codi safonau yn gysylltiedig â chanlyniadau**
2. **Ansawdd ac effeithiolrwydd - dealltwriaeth o ehangder ac ansawdd y ddarpariaeth addysg**
3. **Arweinyddiaeth - dealltwriaeth o effeithiolrwydd arweinyddiaeth addysg ar bob lefel yn y Sir.**

³ Sefydlwyd y Panel Adolygu Cynnydd Ysgolion ym mis Tachwedd 2012 gan y Pwyllgor Sgriwtini Addysg a Hamdden blaenorol. Roedd yn deillio o argymhellion gan Estyn ar y pryd ynglŷn ag ansawdd gwasanaethau addysg ar gyfer plant a phobl ifanc ar Ynys Môn.

CWMPAS

Pwnc	Ffocws y rhaglen waith	Amserlen
Craffu effeithiol	Cynefino aelodau'r Panel - ar ffurf gweithdy. Nod: Ymgysfarwyddo Aelodau â'r cwmpas a chylch gorchwyl diwygiedig	24 Mehefin 2025
Sgiliau	Sgiliau - darparu hyfforddiant a chyfluoedd datblygu er mwyn sicrhau eglurder o ran y rôl a gwybodaeth bynciol er mwyn caniatáu craffu effeithiol e.e. Estyn, arweinwyr meysydd gwasanaeth.	Darparu trwy gydol y flwyddyn ddinesig gan sicrhau aliniad â gwaith craffu'r Panel
Hunanwerthuso	Hunanwerthuso - Aelodau'n beirniadu eu perfformiad eu hunain er mwyn caniatáu iddynt adolygu, myfyrio a dysgu. Amcanion: i. Pwyso a Mesur ii. Adolygu, arfarnu a myfyrio iii. Sefydlu sylfaen ar gyfer y cyfnod nesaf iv. Cadarnhau perchnogaeth Aelodau.	Blynyddol - i'w benderfynu gan aelodau'r Panel
Thema 1: Pontio	Pontio Effeithiol - parodrwydd i ddysgu - Gwella dealltwriaeth aelodau o bwysigrwydd pontio dysgwyr yn effeithiol - Nodi sut mae ysgolion yn cael eu cefnogi er mwyn sicrhau pontio effeithiol	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → 24 Mehefin 2025 Gwaith maes mewn 3 ysgol → Medi 2025 Hunanwerthuso / myfyrio mewn cyfarfod Panel → 24 Medi 2025
Thema 2: Presenoldeb	Presenoldeb Da mewn Ysgolion - Codi ymwybyddiaeth o'r strategaeth "gwella presenoldeb ysgol" - Pa mor effeithiol yw'r gefnogaeth a roddi i ysgolion er mwyn eu cynorthwyo i gynyddu presenoldeb	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → 24 Medi 2025 Gwaith maes mewn 3 ysgol → manylion i'w cadarnhau Hunanwerthuso / myfyrio mewn cyfarfod Panel → 17 Rhagfyr 2025
Thema 3: Cwricwlwm i Gymru	Deddf Cwricwlwm ac Asesu (Cymru) 2021 - Cwricwlwm i Gymru → addysg gyrfaoedd a phrofiadau sy'n gysylltiedig â byd gwaith	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → 17 Rhagfyr 2025

Pwnc	Ffocws y rhaglen waith	Amserlen
	- Gwella dealltwriaeth aelodau o Addysg Gyrfaoedd a Phrofiadau sy'n Gysylltiedig â Byd Gwaith yn y Cwricwlwm i Gymru - Adolygu pa mor effeithiol yw'r gefnogaeth a roddir i ysgolion er mwyn datblygu addysg gyrfaoedd a phrofiadau sy'n gysylltiedig â byd gwaith o fewn y cwricwlwm a pha gyfleoedd sydd ar gael i ddysgwyr?	Gwaith maes mewn 3 ysgol → manylion i'w cadarnhau Hunanwerthuso / myfyrio mewn cyfarfod Panel → 19 Mawrth 2026
Thema 4: Hunanwella mewn Ysgolion	Taith hunanwella ysgolion - - Gwella dealltwriaeth aelodau o ysgolion sy'n hunanwella, a pha gam o'u taith hunanwella mae ysgolion Ynys Môn wedi'i gyrraedd - Ystyried pa mor effeithiol mae'r Gwasanaeth Dysgu'n cefnogi ysgolion er mwyn bod yn ysgolion sy'n hunanwella.	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → 19 Mawrth 2026 Gwaith maes mewn 3 ysgol → manylion i'w cadarnhau Hunanwerthuso / myfyrio mewn cyfarfod Panel → Mehefin 2026
Thema 5: Yr Iaith Gymraeg	Y Gymraeg mewn Addysg (ffocws 10 mlynedd) - Craffu / monitro'r gwaith o gyflawni Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg ar gyfer Ynys Môn - Monitro perfformiad lleol yn erbyn dangosyddion perfformiad cenedlaethol yn flynyddol	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → Mehefin 2026 Gwaith maes mewn 3 ysgol → manylion i'w cadarnhau Hunanwerthuso / myfyrio mewn cyfarfod Panel → Medi 2026
Thema 6: Cynhwysiant	Gwella dealltwriaeth Aelodau o "gynhwysiant mewn ysgolion" Ystyried pa mor effeithiol yw'r gefnogaeth i ysgolion yn y maes gwasanaeth Cynhwysiant	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → Medi 2026 Gwaith maes mewn 3 ysgol → manylion i'w cadarnhau Hunanwerthuso / myfyrio mewn

Pwnc	Ffocws y rhaglen waith	Amserlen
		cyfarfod Panel → Rhagfyr 2026
Thema 7: Effaith Tlodi	Lleihau effaith tlodi ar gyflawniad - - Codi ymwybyddiaeth Aelodau o'r disgwyliad ar ysgolion i ystyried sut maen nhw'n lleihau effaith tlodi ar ddysgwyr - Ystyried pa mor effeithiol mae ysgolion yn lleihau'r effaith hwn, a'r cymorth a roddir iddynt i'w cynorthwyo i gyflawni hyn.	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → Rhagfyr 2026 Gwaith maes mewn 3 ysgol → manylion i'w cadarnhau Hunanwerthuso / myfyrio mewn cyfarfod Panel → Mawrth 2027
Thema 8: NEET	Pobl Ifanc nad ydynt mewn Addysg, Gwaith na Hyfforddiant (NEET) - Gwella dealltwriaeth aelodau o NEET - Ystyried effeithiolrwydd cefnogaeth yr Awdurdod Lleol a chefnogaeth ysgolion	Cyflwyno'r thema mewn cyfarfod o'r Panel → Mawrth 2027 Gwaith maes mewn 3 ysgol → manylion i'w cadarnhau Hunanwerthuso / myfyrio mewn cyfarfod Panel → yn dilyn yr etholiadau awdurdod lleol yn 2027
Llais y Dysgwr:	Mae pob maes ffocws yn sicrhau fod Aelodau'n ystyried profiad y dysgwr trwy lais y dysgwr. Mae hyn yn rhan annatod o'r ddarpariaeth addysg ar Ynys Môn ac mae'n llinyn arian sy'n rhedeg drwy waith y Panel.	I'w gadarnhau - trafodaeth ag aelodau'r Panel

RHAN III - TREFNIADAU LLYWODRAETHU

1. Llywodraethiant / Aelodaeth y Panel

- Sefydlwyd y panelau sgrwtini er mwyn cyflawni ffrydiau gwaith ar ran y rhiant bwyllgorau sgrwtini ac maent, fel y cyfryw, yn weithgorau nad oes ganddynt rym i wneud penderfyniadau
- Bydd aelodaeth o'r Panel yn amodol ar egwyddorion a rheolau cydbwysedd gwleidyddol⁴.

Bydd aelodaeth graidd y Panel yn cynnwys:

⁴ Mae Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989 yn nodi'r prif egwyddorion sy'n rheoli balans gwleidyddol mewn awdurdodau lleol

- i. **Aelodau etholedig** - 4 Aelod Etholedig o'r ddau bwyllgor sgrwtini, yn seiliedig ar fformiwla balans gwleidyddol y Cyngor
- ii. **Aelod Portffolio ar gyfer Addysg** - fel sylwedydd ac ni fydd ganddo bleidlais
- iii. **Swyddogion** - Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc, Rheolwr Sgrwtini.

Bydd gwaith y Panel yn gofyn am bresenoldeb Aelodau Etholedig eraill o bryd i'w gilydd (e.e. aelodau'r Pwyllgor Gwaith) a / neu swyddogion o feysydd gwasanaeth eraill.

2. Amlder Cyfarfodydd a Chworwm

- **Amlder cyfarfodydd** - sefydlwyd y panel fel panel sefydlog er mwyn sicrhau atebolrwydd, trosolwg a chraffu ar y gyfundrefn addysg ar Ynys Môn, fel y mae'r tabl uchod yn ei grynhoi. Bydd y panel felly'n cyfarfod yn unol â'r amserlen ar gyfer cyflwyno adroddiadau cynnydd ar sgrwtini addysg i'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio fel a ganlyn:
 - i. 4 cyfarfod hybrid o'r Panel yn ystod pob blwyddyn ddinesig - Mehefin, Medi, Rhagfyr a Mawrth
 - ii. Gwaith maes thematig gan grwpiau bach mewn ysgolion rhwng bob cyfarfod o'r Panel er mwyn craffu a monitro'r effaith ar ddysgwyr. Gwaith maes i ganolbwyntio ar themâu blaenoriaeth allweddol sy'n cyd-fynd â Chynllun y Cyngor 2023/2028
- **Cworwm** - ni fydd hyn yn berthnasol i'r panel.

3. Cofnodi Cyfarfodydd a Threfniadau Adrodd

- Bydd y panel yn cael ei gynnal ar ffurf cyfarfod busnes. Bydd yr Uned Sgrwtini yn casglu a dosbarthu unrhyw bapurau er mwyn paratoi ar gyfer pob cyfarfod a byddant hefyd yn darparu rhestr o bwyntiau gweithredu yn dilyn pob cyfarfod.
- **Trefniadau adrodd** - bydd aelodau'r panel yn adrodd yn rheolaidd i'r Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio.

[10/07/2025, 21/08/2025 a 26/08/2025]

CYFLWYNIAD I DROSOLWG A SGRIWTINI

“Effective public scrutiny committees can be a powerful vehicle for change. It can improve the delivery of services; it can connect the public to decision-makers and politicians; it can improve efficiency.....”

[Canolfan Llywodraethiant a Sgriwtini 2008]

BETH YDY SGRIWTINI?

Ffocus ar faterion o gonsyrn go iawn i ddinasydion Ynys Môn.

Herio'r sawl yn gwneud penderfyniadau i wella perfformiad.

Darparu gwiriadau a chydbwysedd ar gyfer penderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith.

4 EGWYDDOR ALLWEDDOL

1. Darparu her “ffrind beirniadol” i'r Pwyllgor Gwaith.
2. Adlewyrchu llais a phryderon dinasyddion.
3. Cael ei arwain a'i berchnogi gan Aelodau'r Cyngor.
4. Cael effaith ar ddarpariaeth gwasanaethau.

YR HYN NAD YW SGRIWTINI

Cymryd rhan mewn mân faterion neu faterion sy'n ymwneud ag unigolion.

Ymdrin â chwynion neu faterion rheoleiddio e.e. ceisiadau cynllunio neu drwyddedu.

Ymdrin â materion sy'n parhau i fod yn destun achos llys.

Gwleidyddol.

Lle i ddadlau.

Ystyried materion sy'n destun adolygiad gan sefydliad arall o fewn yr Awdurdod Lleol neu'r tu allan iddo.

Cyfle i ofyn cwestiynau i swyddogion ar eitemau nad ydynt ar y rhaglen.

Negyddol.

Lle i edrych ar bethau'n hamddenol.

GWAITH PWYLLGORAU SGRIWTINI

Gall Bwyllgorau Sgriwtini:

1. Adolygu a chraffu ar benderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith, Deilyddion Portffolio unigol neu Swyddogion y Cyngor.
2. Paratoi adroddiadau neu wneud argymhellion.
3. Adolygu unrhyw faterion wedi'u cyfeirio drwy'r rheolau "Galw i Mewn" a pharatoi adroddiadau a gwneud argymhellion yn ôl yr angen.
4. Adolygu a chraffu ar berfformiad gwasanaethau.
5. Ymateb i fudiadau allanol ble y mae eu gweithredu'n cael effaith ar drigolion yr Ynys.
6. Ei gwneud yn ofynnol i Aelodau'r Pwyllgor Gwaith ac uwch reolwyr fynychu cyfarfodydd a chael eu herio ynghylch materion o fewn eu meysydd cyfrifoldeb.
7. Gwahodd ymgynghorwyr arbenigol, Aelodau eraill y Cyngor, rhanddeiliaid neu aelodau'r cyhoedd i gymryd rhan mewn adolygiadau Sgriwtini.
8. Cyfeirio materion i'r Panelau Sgriwtini (sy'n cynnwys grwpiau llai o Aelodau).

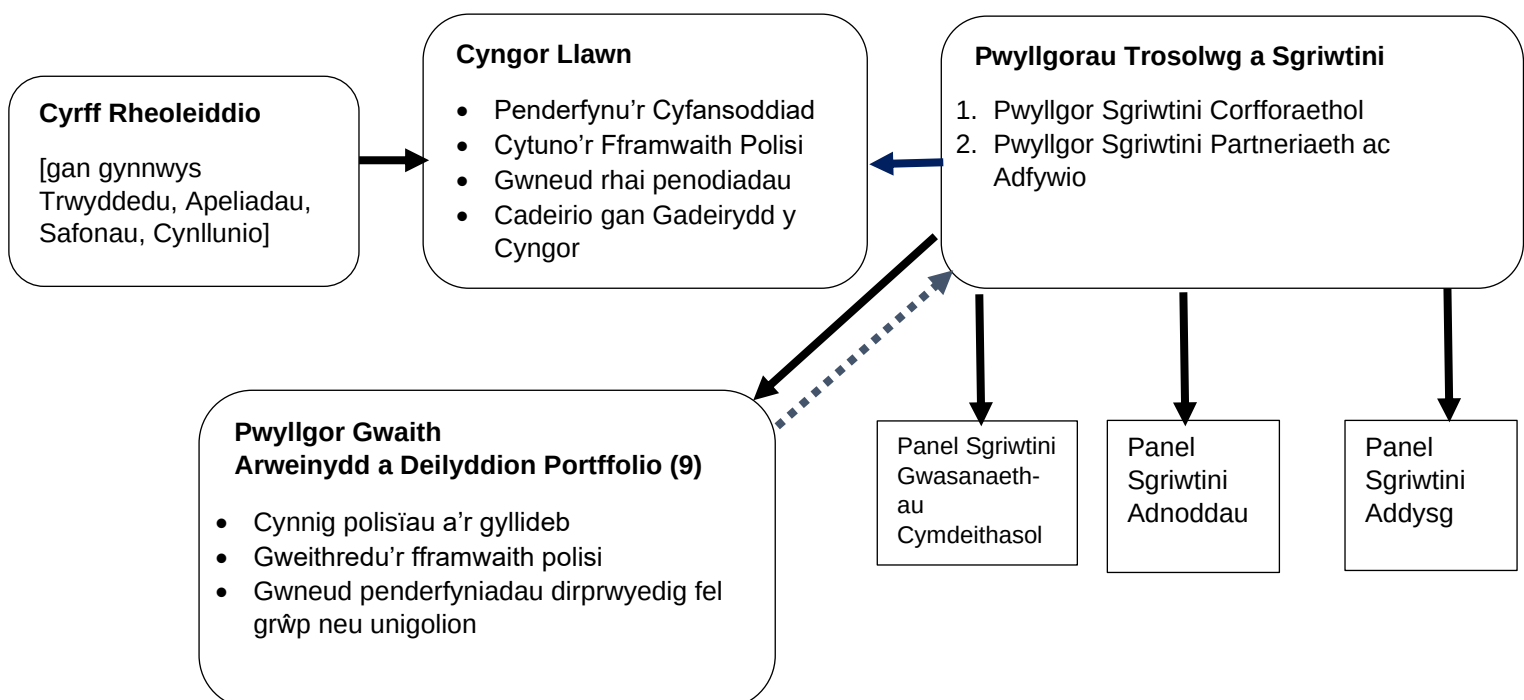
STRWYTHUR Y CYNGOR

Mae gan y Cyngor gyfanswm o 35 Cynghorydd. Mae 9 Cynghorydd yn ffurfio'r Pwyllgor Gwaith, y prif gorff gwneud penderfyniadau. Mae gan y Cyngor hefyd nifer o Bwyllgorau i ymdrin â materion fel Trwyddedu, Cynllunio a materion mewnol fel Llywodraethiant a materion Staffio.

Rheolau sy'n llywodraethu'r ffordd mae'r Pwyllgorau Trosolwg a Sgriwtini'n gweithredu gan gynnwys y cyd-destun deddfwriaethol i'w gweld yn Rhan 4 o Gyfansoddiad y Cyngor.

Mae 2 Bwyllgor Trosolwg a Sgriwtini sy'n cynnwys y mwyafrif o'n Haelodau Etholedig.

SGRIWTINI FEL RHAN O BROSES GWNEUD PENDERFYNIADAU'R CYNGOR

SIARTER CRAFFU ADDYSG ***EDUCATION SCRUTINY CHARTER***

Mynegai o'r Cynnwys:

Tudalen

1. Cyd-destun Polisi Cenedlaethol	3
2. Cefndir a Chyd-destun Lleol	4
3. Ein Gweledigaeth ar gyfer Sgriwtini Effeithiol	5
4. Darparu Sgriwtini Addysg Effeithiol	6
Nodyn o Eglurhad	12

SIARTER CRAFFU SCRUTINY CHARTER

Mae'r Siarter hon yn grynodedb trosfwaol sy'n dwyn ynghyd ymrwymiad a gwerthoedd y Cyngor sy'n sail i waith sgrwtini Aelodau Etholedig ar faterion o bwysigrwydd strategol i'r Awdurdod Lleol.

1. CYD-DESTUN POLISI CENEDLAETHOL

1.1 Craffu

Mae pwyllgorau sgrwtini'n rhan o'r ffordd y mae llywodraeth leol yng Nghymru'n gweithredu. Yn ogystal â sefydlu Pwyllgor Gwaith i wneud penderfyniadau, mae Deddf Llywodraeth Leol 2000 yn ei gwneud yn ofynnol i sefydlu un neu ragor o bwyllgorau sgrwtini. Eu rôl pennaf yw dal y rheini sy'n gwneud penderfyniadau i gyfrif, gyrru gwelliant, gweithredu fel llais y gymuned a chwarae rôl wrth ddatblygu ac adolygu polisïau.

Mae'r Ganolfan Llywodraethiant a Chraffu Cyhoeddus (CfGS)¹ yn arddel pedair egwyddor allweddol i gefnogi gwaith sgrwtini effeithiol gan Aelodau:

- darparu her "cyfaill beirniadol" i reini sy'n llunio polisïau ac yn gwneud penderfyniadau
- sicrhau y clywir llais a phryderon y cyhoedd a chymunedau
- "llywodraethwyr annibynnol eu meddwl" sy'n arwain y broses Sgrwtini ac yn cymryd perchnogaeth ohoni
- Yn seiliedig ar dystiolaeth ac yn gyrru gwelliant mewn gwasanaethau cyhoeddus.

1.2 Y Gymraeg

Mae yna sylfaen bolisi sylweddol yn genedlaethol sy'n ymwneud â'r iaith Gymraeg y dylai gwneuthurwyr penderfyniadau a'r rhai sy'n gyfrifol am eu dwyn i gyfrif fod yn ymwybodol ohoni. Yn bennaf oll yw strategaeth iaith Llywodraeth Cymru sef Cymraeg 2050: Miliwn o Siaradwyr. Mae'r gyfundrefn addysg yn allweddol i greu a meithrin siaradwyr Cymraeg y dyfodol er mwyn gwireddu'r weledigaeth o filiwn o siaradwyr erbyn 2050. Gweler dyletswydd ar bob awdurdod lleol² i baratoi Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (CSCA) sy'n gosod cyfeiriad strategol ar gyfer cynllunio, darparu a datblygu addysgu cyfrwng Cymraeg yn yr ardal leol.

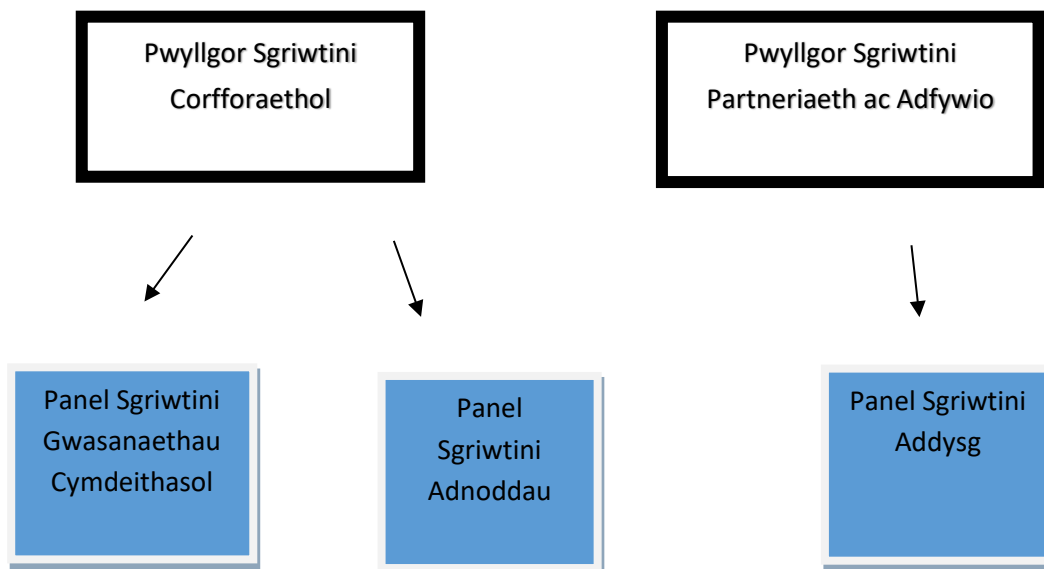
¹ Canllaw Sgrwtini Da: Canolfan Llywodraethiant a Chraffu (2004)

² Deddf Safonau a Threfniadau Ysgolion (Cymru) 2013

2. CEFNDIR A CHYD-DESTUN LLEOL

2.1 Craffu

Mae ein strwythur Sgrwtini lleol yn cynnwys dau Bwyllgor a thri phanel Sgrwtini:

Darperir rôl / pwrpas Sgrwtini yn ein trefniadau llywodraethiant yn **Atodiad 1**.

2.2 Y Gymraeg

Ochr yn ochr â'n CSCA³, mae gennym nifer o ymrwymadau polisi i ddatblygu'r Gymraeg trwy'r gyfundrefn addysg ac yn ehangach. Mae'r Gymraeg ac addysg yn feysydd blaenoriaeth yng Nghynllun y Cyngor: 2023-2028. Nod ein strategaeth hybu'r Gymraeg a'n Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Gymraeg yw datblygu defnydd o'r iaith yn lleol drwy'r gyfundrefn addysg drwyddi draw - blynyddoedd cynnar, addysg statudol, addysg ôl-16, addysg uwch / bellach a dysgu gydol oes.

³ Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg (CSCA) 2022-2032

3. EIN GWELEDIGAETH AR GYFER SGRIWTINI EFFEITHIOL

Ein gweledigaeth ar gyfer craffu'n effeithiol:

Gweledigaeth

Mae Sgriwtini ar Ynys Môn yn anelu at sicrhau gwell ganlyniadau ar gyfer dinasyddion a chymunedau a hefyd ychwanegu at effeithiolrwydd y Cyngor drwy helpu i wneud gwasanaethau cyhoeddus yn fwy tryloyw, cynhwysol, atebol a chost effeithiol.

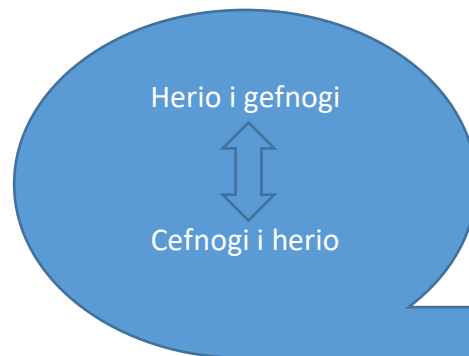
Egwyddorion Arweiniol ar gyfer Sgriwtini ar Ynys Môn

- ✚ Mae Sgriwtini'n creu awyrgylch o gyd-ymddiriedaeth, cydweithio a rhannu cyfrifoldebau er mwyn sicrhau'r canlyniadau gorau ar gyfer cymunedau lleol ar Ynys Môn
- ✚ Mae Aelodau Sgriwtini yn anwleidyddol yn y modd y maent yn cyflawni eu swyddogaethau cefnogi ac herio
- ✚ Mae gweithgaredd Sgriwtini'n ehangu yn uniongyrchol y sylfaen dystiolaeth ar gael ar gyfer gwneud penderfyniadau a chyflwyno rhaglenni trawsnewid oherwydd mae'n rhoi syniad o'r modd y mae cymunedau lleol yn debygol o deimlo am y cynigion
- ✚ Mae Aelodau Sgriwtini yn helpu i sicrhau y cymerir ymagwedd strategol, hir dymor pan mae bwriad i ail ystyried strategaethau sylweddol gan wasanaethau a hynny drwy gynnig her adeiladol wrth roi prawf ar ragdybiaethau, edrych ar risgiau ac herio sut y mae adnoddau'n cael eu blaenoriaethu.

Ein Gwerthoedd Sgriwtini ar Ynys Môn

- ✚ mae'n edrych ymlaen ac at allan ac yn rhagweithiol (yn hytrach na mewnol ac ymatebol)
- ✚ rôl wedi'i diffinio'n glir ac sy'n cael ei gwerthfawrogi yn nhrefniadau llywodraethiant a gwella'r Cyngor
- ✚ yn anwleidyddol ac yn cynnwys amrediad eang o ffynonellau tystiolaeth a safbwyntiau gan gynnwys rhai gan bartneriaid strategol, rheoleiddwyr a'r cyhoedd

- ✚ arwain gan Aelodau Etholedig sydd â'r cyfleon hyfforddi a datblygu maent eu hangen i ymgymryd â'u rôl yn effeithiol
- ✚ derbyn cefnogaeth effeithiol gan Dîm Arwain y Cyngor sy'n sicrhau bod y wybodaeth a ddarperir ar gyfer Sgriwtini o ansawdd uchel ac ar gael yn amserol a chyson
- ✚ cymryd i ystyriaeth bryderon a fynegir ar lefel ward mewn modd nad yw'n blwyfol wrth reoli ei flaen raglen waith
- ✚ cael ei gynllunio'n dda, ei gadeirio'n effeithol ac yn gwneud y defnydd gorau o'r adnoddau ar gael iddynt
- ✚ yn cael ei gydnabod gan y Pwyllgor Gwaith a'r Tîm Arwain fel dull pwysig o eiddo'r Cyngor ar gyfer ymgysylltu â chymunedau a chynnwys dinasyddion yn well mewn perthynas â llywodraethiant
- ✚ yn datblygu ymddiriedaeth a pherthynas gadarnhaol gydag amrywiaeth eang o randdeiliad mewnol ac allanol.

4. DARPARU SGRIWTINI ADDYSG EFFEITHIOL

Craffu Addysg

Mae atebolrwydd addysg a chraffu gan Aelodau ar y system addysg ehangach yn rôl hollbwysig ac yn un sy'n gofyn i'r Awdurdod Lleol a'i bartneriaid gydweithio'n effeithiol. Yn dilyn newidiadau i sut mae ysgolion yn gweithredu a gyda diwygio parhaus, mae eglurder a dealltwriaeth ynghylch atebolrwydd yn y system ysgolion yn hanfodol.

Addysg yw un o'n 6 amcan strategol allweddol⁴ - sicrhau darpariaeth addysg effeithiol ar gyfer heddiw a chenedlaethau'r dyfodol. Gwelwyd Cyngor Sir Ynys Môn felly'n ail ystyried y

⁴ Cynllun y Cyngor 2023-28

cwestiwn beth yw rôl Aelodau Etholedig yn y system hon. Mae angen goruchwyliaeth ac arweinyddiaeth leol glir a strwythuredig er mwyn sicrhau gwiriadau a chydbwysedd y tu allan i systemau llywodraethiant ysgolion unigol ynghylch sut mae'r system addysg gyffredinol yn gweithredu ar lefel Sirol. I'r perwyl hwn, mae gan y Panel Sgriwtini Addysg gyfraniad pwysig i'w wneud. Mae sicrhau craffu ystyrlon a chadarn ar addysg yn elfen allweddol o rôl arweinyddiaeth Aelodau Sgriwtini. Mae craffu da'n golygu ychwanegu gwerth, a chryfhau gwelliant, atebolrwydd a thryloywder.

Mae craffu ar addysg felly'n ymwneud hefyd â dwyn darparwyr lleol i gyfrif, ac ar lefel strategol:

- Edrych / craffu ar sut mae'r holl gydrannau'n cydweithio ee sut mae partneriaid lleol yn cydlynu gweithgareddau
- Bod pob ymdrech yn cael effaith gadarnhaol ar ganlyniadau dysgwyr .

Mae craffu ar addysg yn llawer mwy nag ychwanegu gwerth at benderfyniadau'r Pwyllgor Gwaith yn unig. Mae'n ymwneud â sicrhau bod proses graffu briodol yn rhan o'r gwaith cynllunio, gweithredu a gwaith dilynol ar benderfyniadau allweddol sy'n effeithio ar ddysgwyr, trethdalwyr a chymunedau.

Beth rydym yn disgwyl ei weld

'Rydym yn disgwyl gweld arweinyddiaeth wleidyddol a sgriwtini effeithiol gan Aelodau sydd â gwybodaeth a dealltwriaeth gynhwysfawr o'r ddarpariaeth addysg i'w galluogi i gyflawni eu cyfrifoldebau'n effeithiol:

- 🚩 **Safonau** – herio perfformiad er mwyn codi safonau ynghylch canlyniadau
- 🚩 **Ansawdd ac effeithiolrwydd** – dealltwriaeth o ehangder ac ansawdd y ddarpariaeth addysg
- 🚩 **Arweinyddiaeth** – dealltwriaeth o effeithiolrwydd arweinyddiaeth addysg ar bob lefel yn y Sir.

Creu'r amodau:

Mae'r camau gweithredu a'r ymddygiadau canlynol yn ceisio sicrhau bod ein Haelodau'n craffu'n effeithiol ar faterion addysg:

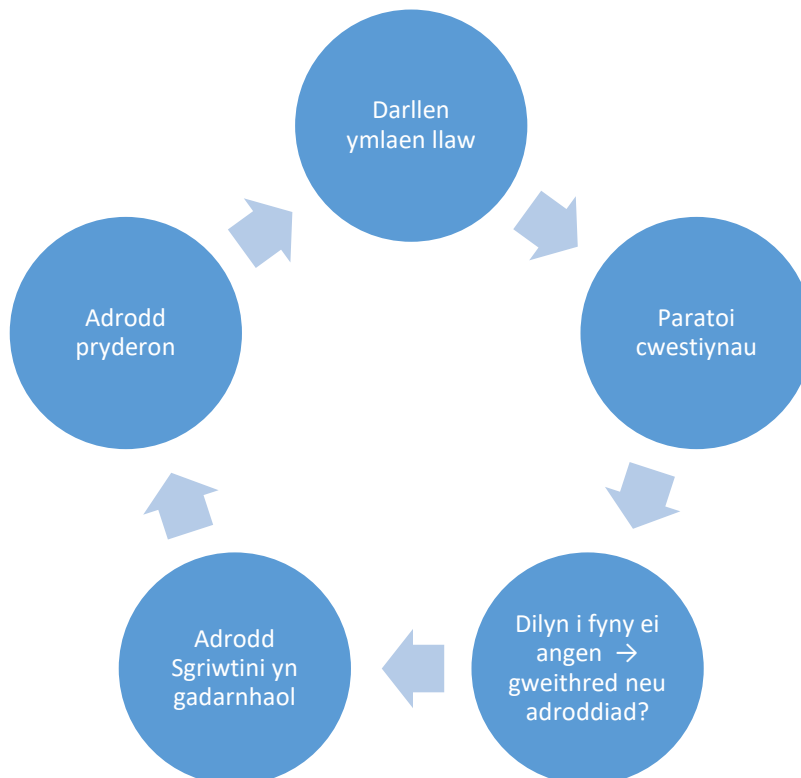
Amodau ar gyfer Sgriwtini Addysg Effeithiol – Ymrwymiad Aelodau Etholedig

- **glynu at y weledigaeth ehangach ar gyfer y Gwasanaeth Addysg**
- **bod yn wybodus am y pwnc ac ymchwilio cyn Craffu**
- **gofyn cwestiyniau agored, treiddgar ac atodol**
- **edrych mewn manylder ar bynciau**
- **ystyriaeth fanwl mewn Pwyllgor**
- **bod yn barchus pan yn craffu**
- **meithrin perthynas barchus a chynhyrchiol rhwng Aelodau Etholedig a swyddogion**
- **agos at ysgolion, clust ar y ddaear i goladu tystiolaeth anffurfiol**
- **sicrhau digon o gyfle ar gyfer sgysiau agored ar lefel Panel**
- **gyda blaen raglenni gwaith Pwyllgor a Phanel er mwyn gosod cyfeiriad**
- **parchu dewis iaith cyd-Aelodau gyda'r ddyletswydd i gydymffurfio â safonau'r Gymraeg**
- **cefnogi ymrwymiad y Cyngor trwy ei bolisi iaith Gymraeg a chynlluniau eraill i ddatblygu defnydd o'r iaith**

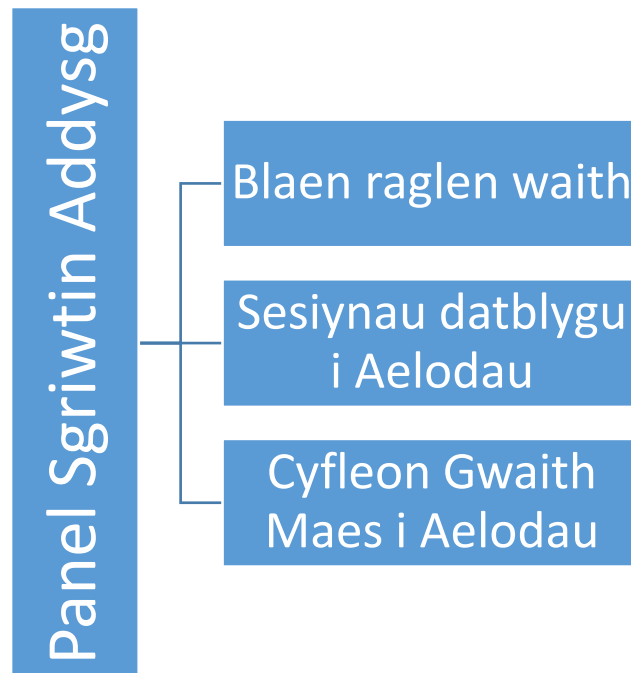
Addewid Aelodau Etholedig

Mae ein Haelodau Etholedig wedi ymrwymo i:

- i. gynnal sgrwtini effeithiol drwy:

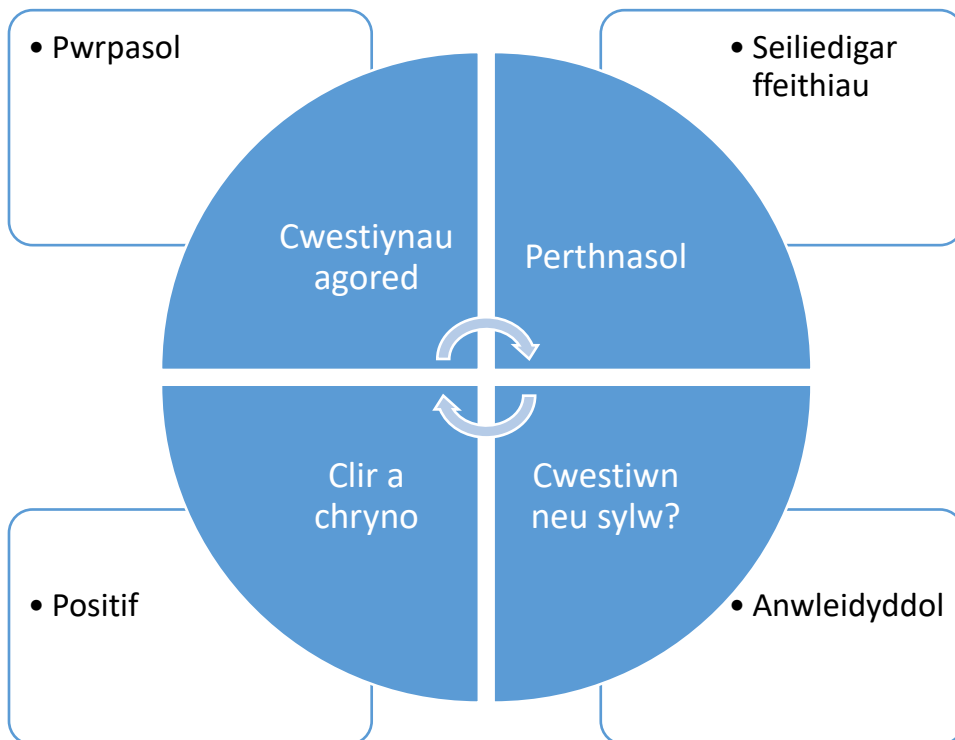
- ii. ddatblygu gwybodaeth gefndirol, dealltwriaeth a gwerthfawrogiad o'r ddarpariaeth addysg i blant a phobl ifanc Ynys Môn drwy:
 - ✓ ddatblygu ymhellach ar ein model gwaith sy'n ffocysu ar "grŵp" llai – yn galluogi Aelodau i gymryd mwy o ran, datblygu lefel o "arbenigedd", annog presenoldeb da a gwaith tîm. Hefyd, fel fforwm i ddatblygu grŵp o Aelodau gyda'r arbenigedd a pherchnogaeth i arwain trafodaethau ar faterion addysg yn y Pwyllgor Sgrwtini Partneriaeth ac Adfywio -

- ✓ meithrin perthynas o ymddiriedaeth a galluogi adeiladu tîm ymhlith aelodau'r Panel er mwyn annog awydd i ddatblygu gwaith Sgriwtini ymhellach
- ✓ ddarparu cyfleon cyfnodol yn y calendr ar gyfer hunan-werthuso gan Aelodau i alluogi myfyrio a dysgu
- ✓ gymryd rhan lawn ac ymgysylltu mewn cyfleon gwaith maes l ysgolion fel modd o gadw mewn cyswllt â'r heriau bob dydd sy'n wynebu Penaethiaid a staff ein hysgolion. Hyn i gynnwys adrodd yn ôl i aelodau'r Panel ar faterion allweddol a risgiau.

- iii. ddatblygu strategaeth gwestiynu effeithiol fel sylfaen ar gyfer yr holl weithgaredd Sgrwtini:

Cwestiwn da?

Rhoddir arweiniad pellach ar gwestiynu effeithiol yn **Atodiad 2**.

iv. gadeirio effeithiol o'n cyfarfodydd Panel a Phwyllgor drwy:

Clirdeb -
argymhellion

Crynhoi

Glynu wrth y
pwnc

Gwahaniaethu rhwng
cwestiynau a sylwadau

Cynhwysol
a pharchus

Cyfranogiad gan yr holl Aelodau

NODYN O EGLURHAD:

Lluniwyd y Siarter Craffu Addysg gan swyddogion Cyngor Sir Ynys Môn yn ystod 2022/23 gan gynnwys mewnbwn gan Aelodau Etholedig sef:

- i. Panel Sgriwtini Addysg
- ii. Rhiant Bwyllgorau Sgriwtini sef y Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol a'r Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio
- iii. Fforwm Cadeiryddion / Is-gadeiryddion Sgriwtini
- iv. Arweinyddion y Grwpiau Gwleidyddol
- v. Tîm Arwain.

Cwestiwn Da? Canllaw ar gyfer Aelodau Sgriwtini Addysg

Eich cyflwyniad ffeithiol byr: mae hyn yn sicrhau bod pawb yn canolbwyntio ar y mater allweddol. Defnyddiwch deitl unrhyw un yr ydych yn cyfeirio ato er eglurder

Eich cwestiwn(au) agored: mae'r cwestiynau hyn yn cychwyn gyda → Pwy, Beth, Pryd, Lle, Sut, Pam ac ni ellir ateb y rhain gydag ateb ie neu na. Dim problem i ddefnyddio dau gwestiwn byr cysylltiedig

Eich cwestiwn(au) treiddgar: yn arferol mae'r cwestiynau hyn yn cychwyn gydag ymadroddion fel "O ystyried eich bod wedi datgan bod" Neu "Allwch chi fod yn fwy penodol ynghylch...." "Allwch chi esbonio pam felly...." "Beth arall sydd ei angen?" "Er mwyn i mi ddeall....." "Disgrifiwch sut y bydd hyn yn edrych mewn 3 blynedd...." "Pa wahaniaeth fydd hyn yn ei wneud?"

Eich cwestiwn(au) crynhoi caeedig: gallwch chi neu'r Cadeirydd (os byddwch yn methu'r cyfle) ofyn y cwestiynau hyn ar ddiwedd eich cyfraniad. Eu nod yw sicrhau bod ateb yn gwbl glir a'u nod yw sicrhau ateb "ie" neu "na". Mae croeso i chi ddefnyddio 2 gwestiwn byr caeedig ond cysylltiedig. Mae'r cwestiynau hyn yn cychwyn gyda "Felly rydych yn dweud....."; "Rydych felly'n teimlo fod....."; "Felly rydych yn glir fod...."; "Eich targed felly ydy...."

Grŵp **Llywio'r** Gymraeg a Chydraddoldeb: Cylch gorchwyl

Dyddiad cyhoeddi: Mai 2025 (f.1)

Grŵp Llywio'r Gymraeg a Chydraddoldeb: Cylch gorchwyl

Hanes adolygu

Fersiwn Dyddiad Crynodeb o'r newidiadau

1	05/2025	Cylch gorchwyl gwreiddiol
---	---------	---------------------------

Dyddiad adolygu nesaf

Adolygir y ddogfen yn: Mai 2026

Cynhelir yr adolygiad gan: Grŵp Llywio'r Gymraeg a Chydraddoldeb

Mwy o wybodaeth

Os oes angen y ddogfen hon arnoch mewn fformat a/neu iaith arall, neu os oes gennych unrhyw gwestiynau am ei chynnwys, cysylltwch â ni gan ddefnyddio'r manylion isod.

Tîm Polisi a'r Gymraeg
Cyngor Sir Ynys Môn
Swyddfa'r Sir
Llangefni
LL77 7TW

Ffôn: 01248 752 520

E-bost: Polisi@ynysmon.llyw.cymru

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg

This document is also available in English

Cefndir

1. Grŵp llywio'r Gymraeg a chydraddoldeb sy'n arwain yn strategol ar fonitro a hyrwyddo'r iaith a chydraddoldeb ym mhob agwedd o waith Cyngor Sir Ynys Môn. Mae holl waith y grŵp yn seiliedig ar flaenoriaethau strategol, gwerthoedd, ac amcanion cyffredinol cynllun y cyngor, yn ogystal â phrif egwyddorion deddfwriaethol Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a Deddf Cydraddoldeb 2010.
2. Yn unol â Mesur y Gymraeg 2011:
 - ni ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru; a
 - dylai personau yng Nghymru allu byw eu bywydau drwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny.
3. Dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 gwaherddir pob math o wahaniaethu mewn perthynas â'r naw nodwedd gwarchodedig isod, a elwir hefyd yn grwpiau a warchodir:
 - Oed
 - Anabledd
 - Ailbennu rhywedd
 - Priodas a phartneriaeth sifil
 - Beichiogrwydd a mamolaeth
 - Hil
 - Crefydd neu gred
 - Rhyw
 - Cyfeiriadedd rhywiol
4. Yng Nghymru, dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, mae dyletswydd penodol ar awdurdodau cyhoeddus i sicrhau gwell canlyniadau i bobl sy'n wynebu anfantais economaidd-gymdeithasol.

Cyfrifoldebau

5. Hyrwyddo'r Gymraeg a chydraddoldeb ym mhob agwedd o waith y cyngor a monitro cynnydd yn erbyn amcanion sefydliadol a deddfwriaethol.
6. Y Gymraeg:
 - Cyfrannu at adolygiadau o'r polisi iaith Gymraeg a monitro cydymffurfiaeth â'r polisi hwnnw a gofynion safonau'r Gymraeg.
 - Cyfrannu at adroddiadau blynyddol ar weithredu safonau'r Gymraeg.
 - Cyfrannu at, a derbyn adroddiadau cynnydd ar, gynlluniau gweithredu strategaeth hybu'r Gymraeg.
 - Derbyn adroddiadau cynnydd ar hyfforddiant iaith Gymraeg a sgiliau iaith y gweithlu.
 - Derbyn adroddiadau cynnydd ar waith Fforwm Iaith Ynys Môn.

- Cyfrannu at ymatebion i ymgynghoriadau'n ymwneud â'r Gymraeg.

7. Cydraddoldeb

- Cyfrannu ar adolygiadau o'r polisi cydraddoldeb ac amrywiaeth.
 - Cyfrannu at adroddiadau blynyddol ar gydraddoldeb.
 - Cyfrannu at, a derbyn adroddiadau cynnydd ar, gynlluniau gweithredu y cynllun cydraddoldeb strategol.
8. Cyfeirio unrhyw risgiau o ran cydymffurfio â gofynion statudol i sylw'r Pwyllgor Sgriwtini (Partneriaeth ac Adfywio) i'w craffu'n ymhellach.
 9. Arwain ar weithredu cylch parhaol o welliannau gyda chefnogaeth swyddogion a gwasanaethau penodol.
 10. Cyfrannu at adolygiadau o brif gynlluniau strategol a chynllun y cyngor lle bo'n briodol chynnig arweiniad ar flaenoriaethau'n ymwneud â'r Gymraeg a chydraddoldeb yn y cynlluniau hynny.
 11. Argymhell unrhyw wariant ym maes y Gymraeg a chydraddoldeb ar lefel corfforaethol megis comisiynu hapwiriadau, buddsoddi mewn meddalwedd technoleg gwybodaeth (gan gynnwys systemau mewnol), ymgyrchoedd, ac ati.

Aelodaeth

12. Bydd aelodaeth y grŵp fel a ganlyn:

- Aelod portffolio addysg a'r Gymraeg
- Aelod portffolio cydraddoldeb
- Cynrychiolwyr o'r ddau bwyllgor sgriwtini (cadeiryddion i enwebu un aelod o'r naill bwyllgor)
- Prif Weithredwr (cadeirydd)
- Pennaeth Proffesiwn Adnoddau Dynol a Thrawsnewid
- Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd (is-gadeirydd)
- Rheolwr Polisi a'r Gymraeg
- Swyddog Polisi
- Rheolwr Gwasanaeth Cyfieithu
- Rheolwr Gwasanaethau Digidol
- Rheolwr Cydlyniant Cymunedol ac Ailsefydlu
- Cydlynnydd Cydlyniant Cymunedol

13. Gwahoddir swyddogion eraill i gyflwyno gwybodaeth am feysydd penodol yn achlysurol.

Llywodraethiant ac atebolrwydd

14. Bydd y grŵp yn cyfarfod o leiaf tair gwaith y flwyddyn.

15. Cyfeirir unrhyw argymhellion y bydd angen cymeradwyaeth cyn eu gweithredu i'r Tîm Rheoli Corfforaethol. Adroddir yn flynyddol ar gynnydd gweithgareddau'r grŵp i'r Tîm Rheoli Corfforaethol.
16. Adroddir yn flynyddol ar weithgarwch y grŵp i'r Pwyllgor Sgriwtini (Partneriaeth ac Adfywio).